

Hvad med Præste- og Svanedam i Øster Hornum?

På ØH Borgerforenings foranledning blev der holdt møde i Sognegården 10.08.25. Ramme og plan for mødet var følgende:

Arrangører: ØH Borgerforening, ØH Menighedsråd, ØH Damlaug.

Baggrund: En gruppe studerende fra AAU, Aalborg Universitet, Institut for Kemi og Biovidenskab, har i foråret 2025 udført et Bachelorprojekt med titlen: "Vurdering og restaurering af Øster Hornum Svanedam". Forud for projektet havde enkelte borgere fra Øster Hornum rettet henvendelse til lektor Niels Iversen, AAU, som lovede at udbyde et studenterprojekt i foråret 2025. En gruppe studerende bestående af Søren S. Andersen, Ayan M.H. Farah, Jacob B. Kristensen, Frederik Østergaard, Eva Espersen og Mia H. Martinsen valgte at gennemføre dette projekt.

Program:

- Kort introduktion.
- De studerende præsenterer hovedpunkter og resultater af deres arbejde.
- Niels Iversen sammenfatter projektet.
- Der serveres kaffe og der er dermed mulighed for spørgsmål og kommentarer.

Særligt indbudte: Bjarne Vestby Jensen fra Rebild Forsyning og Anja Dalum fra Rebild Kommune.

Dokumentation: Plancher og andet fra mødet findes på separat fil i form af 17 Power Point Slides (Gå tilbage til forsiden og tryk "Slides"). Derudover findes et eksemplar af den detaljerede rapport fra de studerende på Lokalhistorisk Arkiv, Birkehøjvej 8, Øster Hornum, 9530 Støvring, telefon 28702439, arkiv@stoevringlokalarkiv.dk. Nedenstående sammenfatning og forslag til videre overvejelser er udfærdiget af Bjarne Vestby Jensen og Jens Aage Hansen.

Sammenfatning af det udførte arbejde og diskussionen ved mødet:

- I Præstedammen kommer vandet i tørvejrperioder fra flere væld i bunden, for eksempel det meget synlige væld i dammens sydlige ende (tidligere brugt som lokal vandforsyning). Vandet fra vældene løber fra dammen på to måder:
 - 1. Via en overfaldskant på en brønd i dammens sydøstlige side. I brønden er der også tilløb fra den rørledning, som afvander boldbanerne ved Katbakken, Hallen og FDF Huset i en sydlige del af Øster Hornum. Fra brønden løber cirka 20 liter/sekund i et rør under Nibevejen og derefter i en rende mod øst, syd om Svanedammen og ned til det nu meget tilgroede øverste leje af Hasseris Å. Den største del af vandet fra brønden løber videre mod nord til regnvandsbassinnet (Bydammen) ved det gamle rensningsanlæg. Via et overfald og et rør i nordøstenden afvander regnvandsbassinnet til Hasseris Å.

- 2. Via et rør i dammens nordøstlige side, under Nibevejen og over i Svanedammen. Vandføringen i røret er cirka 3,2 liter/s i tørvejr.
- I Svanedammen er der altså tilløb fra Præstedammen og de studerendes målinger viser, at opholdstiden i en tørvejrssituation er cirka 10 timer i gennemsnit. Denne strøm fordeler sig dog ikke jævnt hen over hele bassinet; der er områder, hvor vandet, som det er nu, er temmelig stillestående. Samtidig er der enkelte steder væld i bunden, således at mønstret for gennemstrømning er meget uensartet. Men den samlede udstrømning er målt ved hjælp af indbyggede måleoverfald og er i tørvejrssituationer cirka 4 liter/s., hvilket er betydeligt og forebygger algevækst i vandfasen i Svanedammen.
- De studerende har lagt betydeligt arbejde i at tage prøver og analysere kvalitet af vandet i vældene og i dammene samt i at forklare den vækst af grøde/planter, som foregår i dammene – og som er årsagen til bekymring hos befolkningen, fordi dammene i lange perioder over året er dækket af et overfladelag af døde plantedele (en slags fedtemøg).
- Der er udtaget vandprøver i flere væld uden for dammene, idet disse antages at have samme indhold af næringsstofferne kvælstof (N) og fosfor (P) som vældene i dammene. Vældene har et P indhold på 10-20 µg/, hvilket er tilstrækkeligt for algevækst i bunden af dammene.
- En observation hos både borgere og de studerende har været, at selve vandet i dammene synes klart under flydelaget af døde plantedele i overfladen. Der er også klart vand og intet flydelag i dammene om vinteren. Med grundlag i de studerendes iagttagelser, målinger, beregninger og rapportering, kan tilstanden i dammene måske forklares således:
 - Om foråret, når lys og temperatur betinger det, går der gang i bundbevoksningen i dammene. Der er jo masser af næring i vandet og planterne på bunden trives fint med rodfæste i mudderet fra tidligere sæsoners bundfældning af dødt plantemateriale fra dammenes egne produktioner og med tilskud fra blade og kviste fra den frodige bevoksning omkring dammene; og endelig ekskrementer fra svømmefugle. Derimod dannes der ikke alger i det strømmende vand, fordi opholdstiden i dammene er begrænset. I begyndelsen bliver bundbevoksningen så rigelig, at dødt plantemateriale stiger til overfladen i dammen. Ilt fra de grønne bundplanter kan hjælpe i denne opstigning, der fører til dannelse af det uønskede svømmelag.

- Antager vi, at denne beskrivelse af forholdene er korrekt, vil svømmelag i overfladen i lange perioder af året kunne forebygges/reduceres ved oprensning af bundslam og dermed rodfæstet for bundvegetation.
 - En sådan bundrensning (ved skrab og sug) har åbenbart – efter lokale beretninger og billeder – været prøvet før. Beretningerne er dog ikke fulgt op med data, som belyser effekten, for eksempel med hensyn til hel eller delvis fjernelse af slammet eller hyppighed af operationen.
 - Hvis man derfor ønsker damme med klart vand i længere perioder, lægger de studerendes rapport op til, at en grundig bundrensning bør foranstalles. Udviklingen skal derefter følges systematisk i nogle år for at bedømme resultatet, herunder hvor ofte en bundrensning er nødvendig for at opnå en tilfredsstillende/forbedret situation ved de to damme.
 - Det må forudses, at det oprensede bundslam skal analyseres for potentielt skadelige stoffer, for eksempel visse tungmetaller og organiske forbindelser. Rebild Kommune skal inddrages her og sikre, at bundskrabet håndteres efter gældende regler, formentlig meget á la håndtering af slam fra spildevandsrensning, hvor et komplet regelsæt eksisterer. Ligeledes skal der – med afsæt i en antagelse om, at skrabet er egnet som gødning – træffes aftale med landbrug, som skal aftage skrabet. Lokale frivillige landmænd kan komme på tale til både oprensning og jordbrugsanvendelse, hvis skrabet viser sig egnet hertil.

Videre overvejelser

Dammene i Øster Hornum bør ses i en større natur- og rekreativ sammenhæng. Der er andre væsentlige projekter og udviklinger i gang:

- Hasseris Å. Der ligger en bog på Lokalhistorisk Arkiv i Øster Hornum med titlen: *Hasseris Å. En kulturhistorisk vandring langs åen fra præstegårdshaven i Øster Hornum til Ny Mølle i Aalborg. Hasseris Stuerne 2008*. Kildepladserne (altså vældene i dammene og området i øvrigt) for Hasseris Å ligger i Øster Hornum, således som det også er antydnet i bogen med billeder fra Præstedammen i gamle dage. Men en turist eller anden lokal borger, som læser bogen, vil blive skuffet ved et faktisk besøg for at bese kildepladserne for åen, altså netop det **ikke eksisterende** anlæg, hvor man ville kunne bese kildevæld og vandre på stier i hele området mellem Præste- og Svanedammen og søen ved det gamle rensningsanlæg, hvor i øvrigt svaner og ænder holder til. Opslag med forklaringer, for eksempel på mobilens QR læser, vil kunne støtte den gode oplevelse. Historierne om det gamle vådområde ved Katbakken, det tidligere vandløb gennem byen og det nedlagte elektricitetsværk vil også krydre oplevelsen. Hele området nord for Præste- og

Svanedam og til og med det gamle rensningsanlæg ejes af Rebild Forsyning, som også står for områdets hegning og pleje med får på græs. Det synes oplagt, at ØH Borgerforening samarbejder med Rebild Forsyning om den fremtidige integrerede indretning og færden i området.

- Vådområdet langs Hasseris Å. Limfjordsrådet og Aalborg Kommune samarbejder om et vådområde-udviklingsprojekt. Der foreligger to rapporter, en ejendomsræssig forundersøgelse fra august 2021 og en teknisk rapport fra september 2021. Forsiden prydes af et flot foto af Hasseris Å taget lige nord for det gamle rensningsanlæg i Øster Hornum. Hanne Adamsen fra Halvøen 27 i Øster Hornum er en af de implicerede lodsejere i projektet; hun har dog endnu ikke været inddraget i forhandlinger. Det synes oplagt at følge udviklingen i dette projekt, som jo understreger Hasseris Åens betydning for natur- og kulturplejen i vores nærområde. Hvorledes Rebild og Aalborg Kommuner muligvis samarbejder om projekter vedrørende Hasseris Å er ikke opklaret.

Med denne sammenfatning af mødet 20.08.25 i Sognegården i Øster Hornum samt de øvrige informationer om igangværende aktiviteter og projekter er der grundlag for videre lokale drøftelser af såvel 1) pasning fremover af de to damme som 2) indpasning i en større rekreativ og naturorienteret indsats vedrørende dammene, søen, det øverste løb af Hasseris Å og den parklignende omgivelse, som det hele ligger i.

Slides fra Bachelorrapporten kan læses i særskilt opslag under dette.